

KÖNYVISMERTETÉS

Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex.* I–XI. Kairosz Kiadó, Budapest, 2018. (ISBN 978-963-662-951-9ö)

Meggyőződésem, hogy egy kutató életművének megkoronázását mindig egy általa megírt kézikönyv jelenti. Ilyen Nagy Iván 12 kötetes genealógiai műve, a *Magyarország családai*, Fejér György összesen 43 kötetes *Codex diplomaticusa*, vagy Szinnyei József 14 kötetes életrajzi lexikona, a *Magyar írók élete és munkái*. Az ilyen kézikönyvek azok, melyek egy szerzőt kiemelnek az adott tudományterületen belül, és amelyek használata az adott tudomány művelői számára megkerülhetetlen. Fejér művét időközben sikerült kiegészíteni és korrigálni, de még mai napig is nélkülözhetetlen. Nagy Iván művének újkori része több mint százötven év távlatából is megkerülhetetlen, olyan kézikönyv, melyet (sajnos) mindmáig nem tudott meghaladni a magyar genealógia.

Immáron a néprajz egy szűkebb területének, a magyar mondatkutatásának is van saját kézikönyve, a 12 kötetes történetimondakatalógus, amelynek jelentősége csak az előbb említett művekhez mérhető. Magyar Zoltán (Kiskőrös, 1967–), az MTA BTK Néprajztudományi Intézete tudományos főmunkatársának eddigi életművében kétségtelenül ez jelenti a csúcspontot – az eddig megjelent 87 könyve és számtalan cikke mellett is. E mű nemzetközi viszonylatban is egyedülálló. Mindössze néhány ehhez fogható kézikönyv létezik, *Stith Thompson: Motif-Index of Folk-Literature* (Copenhagen–Bloomington, I–VI. 1955–1958.) című motívumindexe, valamint *Hans-Jörg Uther: The Types of International Folktales* (Helsinki, 2004.) című mesekatalógusa.

A szerző célul tűzte ki egy olyan típus- és motívumindex kidolgozását, amely a magyar kulturális örökség alapján módszertani és szerkezeti mintaként szolgálhat más nemzetek folkloristái számára, melynek végső célja egy nagyobb régió, valamint egész Európa (illetve az európai kultúrkör, sőt az írott történelemmel rendelkező Európán kívüli népek) mondaanyagának a rendszerezése.

Magyar Zoltán a mű bevezetőjében maga is jelzi, hogy enciklopedikus igényű folklorisztikai kézikönyvének a néprajzin kívül nagyszámú történeti, régészeti, irodalomtörténeti, művelődéstörténeti, nyelvészeti és művészettörténeti vonatkozásai is vannak. Könyve a genealógia és heraldika művelői számára is hasznos lehet, új szempontokkal és analógiákkal gazdagíthatja a kutatásait. A műben számos család és település címeréhez fűződő mondat található, a rájuk vonatkozó irodalmi forrásokkal együtt

(Báthory, Bethlen, Balassa, Garai, Zólyomi, Wass, Rugiballus, Barna, Kálnoky, Rajcsányi, Mattyasovszky, Liponuk nemzetség, Márton, Andrássy, Kálnássy, Chapy, Bocskai, Kállay, Dessewffy, Makray, Cserei, Csáky, Harsányi, Dombay, Anderkó, Dózsa, Nádasdy, Toldalagi, Draskóczy, Radák, Soós, Tarczay, Toldi, Ilyés, Zichy, Berényi, Almásy, Sámbockréti, Gyulay, Znió, Örlóc, Gergelaki, Attila, Árpádok, Hunyadi, Frangepán, valamint Brassó, Selmezbánya, Rozsnyó, Rózsahegy, Solt, Pásztó, Karcag, Homonnazbojnát, Bodonhely, Dobsina). A mondaszövegek vonatkoznak a családok és települések címerének, nevének eredetére, megalapítására, a birtokalapításokra, a kollektív kiváltságok eredetére, családi eredethagyományokra, várak, templomok és bányák alapítására stb.

A 11 kötetesként jelzett mű összesen 12 kötetet tesz ki, mivel a II. kötet IIA. és IIB. részre oszlik. A szövegeket tartalmazó tíz kötet összesen 112 000 monda kivonatos leírását és bibliográfiai adatait tartalmazza. Az egyes kötetekben közölt mondaszövegek szerkezete olyan módon épül fel, hogy minden egyes szöveg kap egy típuszámot és egy a típuscímet, melyet a típus (monda) tartalmának hosszabb-rövidebb ismertetése (a szűzsé) követ, majd ezt a típus előfordulásainak hosszabb-rövidebb listája, a forráshelyek bibliográfiai adatainak megadása zárja, földrajzi és kronológiai rendben.

Az I. kötet (*Alapítási mondák* címmel, 347 p.) tartalmazza a honalapítás, a várak, templomok alapításával, építésével, a mesterséges halmok, árkok stb. létrejöttével, az építőáldozat helyi hagyományaival kapcsolatos mondákat. Itt kaptak helyet a családi eredetmondák és a címermondák is (katalógusszámuk: MZ I. E 11–80. 155–172. lap).

A II. kötet két része (IIA. és IIB. *Hősök, történelmi személyek* címmel 519, illetve 457 p.) a történelmi hősök és személyiségek monda-köreit foglalja össze Attilától Mátyás királyig, Szent Istvántól Mária Teréziáig, Toldi Miklóstól Márton Áronig, mintegy 400 önálló hagyománykört ismertetve.

A III. kötet (*Hősök, történelmi személyek*, 354 p.) tartalmazza a nemzetközi mondakincsbe is beilleszthető általános tematikai csoportokat (sárkányölő hősök, nagyerejű hősök, női hősök, a magyar folklórban veres barátokként emlegetett templomos lovagok, nevezetes ellenfelek és árulók stb.).

A IV. kötet (*Háborúk, harcok, szabadságharcok*, 547 p.) a háborúkról szóló mondák típus- és motívummutatója (tatár–török mondakör, magyar parasztháborúk, szabadságharcok, polgárháborúk, vallásháborúk mondái, a háborúk, csaták előjelei, a világ végét, a harmadik világháborút előre vetítő eszkatológikus jövendölések).

Az V. kötet (*Legendák, Vallásos témájú mondák*, 618 p.) tartalmazza a vallásos témájú népi mondákat, a szent helyek, különféle kegytárgyak (kegyképek, harangok, keresztek stb.), a szentkutak, különféle Mária-jelenések és angyali jelenések mondáit; továbbá a hősök egy speciális csoportjának (remeték, szentemberek, szent látók és gyógyítók, különféle mágikus erejű papok) hiedelemmondának is minősíthető narratív hagyományát.

A VI. kötetet (*Bűn és bűnhődés*, 308 p.) is a vallásos jelleg hatja át, a bűn és bűnhődés tematikája köré szerveződő, az isteni rend ellen vétő embert sújtó transzcendentális eredetű retorziót megörökítő mondák körével (kövé válás, elsüllyedés, villámcsapás stb.).

A VII. kötet (*Betyármondák, Betyárok és más törvényen kívüliek*, 846 p.) a népi hősök egy másik speciális csoportját, a betyárokat tárgyalja. Mintegy 400 névvel, narratív hagyománnyal is emlegetett betyárt érint, az országosan és nagyobb tájegységeken belül ismert betyároktól egészen azokig, akik híre csak két-három szomszédos falura terjedt ki. Az urakat fosztogató és a szegényeket segítő „jó betyáron” kívül itt kaptak helyet a törvényen kívüli rablók, rablótörténetek, a vérvád mondája és az emberevőről szóló hagyományok is.

A VIII. kötet (*Kincsmondák*, 460 p.) egy átmeneti jellegű alműfaj/tematikus csoport, a kincsmondák regisztere, melyek ezen kézikönyv által válnak elsőként, minden aspektusukban megismerhetővé.

A IX. kötetbe (*Egyéb földrajzi és történeti jellegű mondák*, 519 p.) került be mindazon mondaanyag, amely más csoportokba nem volt besorolható, de határozott földrajzi vagy történeti aspektussal rendelkezik (térfelszíni elemek keletkezése, helynévmagyarázó mondák, alagutak). Ide tartoznak a csak részben folklorizálódott különféle történelmi emlékek narratív hagyományai is (a község határában létezett őrhelyek, kivégzőhelyek, az ősök korábbi településhelye), továbbá mindazon tradíciók, melyek a nemzetközi terminológiában őstörténeti mondaként szerepelnek (pl. az óriásokról és a tündérekéről szóló néphagyomány, akik a magyar mondaanyagban kultúrhéroszok és a Föld korábbi lakói).

A X. kötet (*Motívumindex és bibliográfia*, 892 p.) egy alfabetikus rendbe szerkesztett, a tárgyszó szövegekörnyezetére is utaló motívumindex, a jeles bloomingtoni professzor, minden idők egyik legnagyobb hatású folkloristája, Stith Thompson kézikönyvének mintájára. Ezt egészíti ki a magyar anyagot a nemzetközi párhuzamokkal is egybevető konkordanciajegyzék, továbbá a több ezer tételes bibliográfia.

A XI. kötet (*A magyar történeti mondák rendszere és tagolódása*, 480 p.) a katalógus korábbi tíz kötetének elméleti szintézise, kísérő tanulmány, amely a tudománytörténeti vonatkozások, a magyar és a nemzetközi előzmények áttekintésén kívül főként a magyar mondaanyag tematikai, kronológiai és földrajzi tagolódását kívánja elemezni tárgyává tenni, kiegészítve egy-egy típus vagy témakör folklorisztikai esettanulmányával.

Mint minden hasonló mű, a törzsanyagát tekintve ez sem teljesen hiánytalan, hiszen számos, a szerzőtől független körülmény miatt is maradhettek ki belőle mondák (műve forrásanyagának teljességét a szerző 95-98%-osra becsüli). Lehetnek köztük címermondák is, némely ilyen forrásra véletlen módon én magam is rá szoktam akadni. Továbbá az egyes mondáknál bizonyára egyéb releváns bibliográfiai adatok is fellelhetők lennének. Ezeket az egyedi hiányokat egy esetleges majdani pótkötet orvosolhatja. Mindez azonban egyáltalán nem csökkenti a mű értékét, azt, hogy a magyar mondaanyag

legnagyobb része most már egyben van és további kutatásokhoz is felhasználható. Magyar Zoltán 12 kötetes műve kétségtelenül kiemelkedő és időtálló helyet foglal el majd a magyar és nemzetközi mondakutatás területén, már csak azért is, mert e kézikönyvsorozatnak tudomásunk szerint egy tömörebb, két vagy három kötetes angol nyelvű változata is előkészületben van.

Szegedi László

SOPRONI POLGÁRCSALÁDOK EMLÉKEZETE

Horváth Zoltán: A dualizmus kori Sopron gazdasági élete a vagyonos polgárság családtörténetének tükrében (1858–1911). Typotex Kiadó, Bp., 2018. 600 p. (ISBN 978-963-279-962-9)

Felemelő és megtisztelő, egyszersmind azonban szinte lehetetlen vállalkozás egy rövid ismertetőben elvárható alaposággal méltatnunk olyan tudományos munkát, mely egy, a magyar történelemben jelképként is egyedülálló szereppel bíró város egyik leghűségesebb, mert életműve tanúsága szerint legelkötelezettebb polgára, Horváth Zoltán (1931–2012) kutatói munkássága boltívének mintegy zárókövét jelenti. Minden elfogultság és túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a 2018-ban a Typotex Kiadó gondozásában megjelent *A dualizmus kori Sopron gazdasági élete* bő fél évszázadnyi fáradságtalan, a részletek fontosságát fel- és elismerő, azt mindvégig szem előtt tartó, de mindenben a lényegi összefüggéseket kereső és a mindenkori kutatási eredményeket számos szakcikkben, tanulmányban, kis- és nagymonográfiában szemléletesen elibénk táró tudós életmű – vasikos terjedelmét és gazdag beltartalmát tekintve egyaránt – már-már monumentális sommázatának tekinthető és tekintendő.

A szerző, aki utolsó, végsőkig dédelgetett és rendezgetett munkája megjelenését már nem érthette meg (a kötet viszonylag kései közzétételét főleg a kéziratos anyag apparátusán utólagosan elvégzendő, időigényes finomítások indokolták), 1956-tól a Soproni Levéltár munkatársaként már kutatói pályája kezdetétől fogva, majd 1961–1992 közt az intézmény igazgatójaként is elsősorban Sopron és Sopron vármegye 18–19. századi történelmével foglalkozott, s már az ötvenes évek második felétől rendszeresen publikálta ilyen tárgyú, számos szempontból részben a jelen kötet előtanulmányaiul is szolgáló munkáit. Beszédes bizonyítéka ennek a kötet összesen mintegy százötven szakirodalmi munkát felvonultató irodalomjegyzékében található huszonnégy tételes, az 1964–1996 közötti évek vonatkozó tanulmányaiból és monográfiáiból álló Horváth-bibliográfia.

Előljáróban néhány, a kötet megjelenéséig elvégzett több évtizedes munka nagyságrendjét legalábbis közvetetten érzékeltető adat. A nagy formátumban kiállított, keménynyomtatás, kereken 600 számított oldalas, mintegy 200 korabeli fotográfiát felölelő képanyaggal és 90, részben több oldalas, számtalan országos és helyi vonatkozású gazdaságstatisztikai, valamint személy- és családtörténeti adatot rendszerező táblázattal gazdagon illusztrált kötet használatát nagyban megkönnyíti a hozzá mellékelte, további 90 oldalas apparátusfüzet, mely a kötetben tárgyalt családok leszármazási-rokonsági tábláiban és családfáiban összesen mintegy 900, táblázatos névmutatójában pedig közel 1200 személyt, azaz a kötetben is említett egykori vagyonos soproni polgárt és családtagjaikat regisztrálja és teszi a szövegben is könnyen kereshetővé.

Közismert tény, hogy Sopron gyors ütemű városias fejlődése a kapitalizmus időszakában számos igen különleges, egyedi vonást

mutat, melyek közt egyértelműen legmeghatározóbb az a körülmény, hogy a fejlődés – a szerző szavaival – „épp a város soha nem tapasztalt gazdasági válságával párhuzamosan zajlott le”, s eredményei „a csekély számú vagyonos polgárság válságból való elkeseredett kiútkeresésének köszönhetőek”. A hatalmas adatmennyiségre épülő munka e sajátos kettősség képezte feszültségtérben mozogva igyekszik rendszerezni és kikristályosítani a korszakra vonatkozó forrásmunkák és a kétségkívül igen tekintélyes mennyiségű feldolgozott levéltári anyag, de nem utolsósorban a korabeli naplók és újságcikkek alapján is rekonstruálható gazdaság- és társadalomtörténeti folyamatokból kirajzolódó össz-körképet.

A vizsgálat elméleti-konceptcionális vázát egyfajta „mátrixként” képzelhetjük el, melynek függőleges tengelyét egy három, egymástól hozzávetőlegesen egyenlő távolságban elhelyezkedő idősk – a legteljesebb formában megmaradt 1858., 1886. és 1911. évi soproni adónyilvántartások –, vízszintes tengelyét pedig a gazdasági élet egyes területein tevékenykedő családok genealógiái, ezek hátterében pedig az e családok tulajdonában működő kereskedelmi vagy ipari vállalkozások képezik. Képletesen szólva e háló csomópont-vonulataiban válnak konkrét személyek sorsában is megfoghatóvá az egyes vagyonos családok (illetve családi érdekcsoportok) történetének – felemelkedésének, virágzásának, nemritkán hanyatlásának – és a gazdasági folyamatok dinamikájának jellegzetes összefüggései és törvényszerűségei.

Felépítését tekintve a kötet három fő részre tagolódik. A *Bevezető rész* mintegy 70 oldalon vázolja a kortörténeti háttérrel és a vizsgált időszak előzményeit (vagyonos polgárok betelepülése, jellemző foglalkozásai, vallásfelekezetei), a kutatás tárgyi, módszertani és fogalmi alapvetéseit (joggyakorlat, ingatlanulajdon-viszonyok; adókievetés, adóosztályok, adórajstromok; a korban használatos pénznemek és átszámításuk, kereseti és kamatjövödelmek), majd 40 oldalon három nagy áttekintő „adótáblában” foglalja össze a három vizsgált év vagyonos adófizető polgárainak összes releváns adatát, melyek esetleges további, hasonlóan nagyívű kutatások számára is példaértékű alappal és körültekintéssel tüntetik fel a három időmetszet mindenkorai vállalkozói rétegének ingatlanvagyon, jövedelmi és adózási helyzetét.

A kötet *Általános részének* 200 oldalán – mintegy a vizsgálati „mátrix” képzeletbeli vízszintes tengelyén mozogva – előbb a kereskedelmi és ipari főosztályoknak az adónyilvántartás szerint összesen 21 ágazatba sorolható mintegy 80 alágazatáról, illetve az egyes ágazatokban aktív vagyonosok szakmai-gazdasági szerepéről és üzleti, illetve üzletpolitikai stratégiáiról kapunk átfogó, egyúttal színes részletekben is gazdag képet.

Végül a harmadik tartalmi egység, a *Családi rész* egyes fejezetei és alfejezetei vallásfelekezeti felosztásban mutatják be és egészítik ki, azaz árnyalják tovább, illetve teszik valóban „emberközelivé” a kort és annak vállalkozóként boldogulni próbáló emberét. A feltárt és feldolgozott levéltári anyag roppant mennyiségét fentebb néhány számadattal már szemléltettük; a könyv terjedelmének szinte felét (összesen 250 oldalt) kitevő *Családi rész* tagolására nézve azonban mindenképp külön említést érdemel, hogy a szerző itt – többnyire részletekbe menően – összesen 23 katolikus és 27 evangélikus családi csoport (s ezzel mindösszesen több mint száz soproni család) gazdasági és pénzügyi viszonyainak és sorsának rekonstruálására vállalkozott, az egyes fejezetek végén családi csoportonként egy-egy összefoglaló táblázatban mutatva ki az adott szűkebb érdekközösség gazdasági helyzetének változásait 1858–1911 között, a kötet

zárófejezetében pedig külön, rövidebb egységben – alapvetően ágazatok szerinti felosztásban – tárgyalja az izraelita felekezeti vagyonos soproni polgárok gazdasági tevékenységét és annak alakulását is a vizsgált időszakon belül.

A Bauerek, Boschok, Flandorfferek, Pfeifferek, Russok, Hildek, Mechlék, Lenkek és Lenckek, Ritterek, Boórok, Töplerek, Thirringek és Thieringek – hogy csak néhányat említsünk a kötetben felbukkanó több száz jellegzetes és mára részben fogalommá vált soproni családnévből – ipari és kereskedelmi vállalkozásaik és közösségi szerepvállalásuk révén alapjaiban, jórészt egészen a 21. századi Sopron mindennapjaiig kihatóan határozták meg a Dunántúl egykor legjelentősebb városa gazdasági, társadalmi, szellemi és kulturális struktúráit, habitusát és arculatát. Az elődök, szülővárosa és az általa oly alappalossággal művelt tudományos szakma iránt egyaránt igyekvő alázattal viseltető Horváth Zoltán e munkájában is olyan mindig időszerű és tudományos értékét tekintve is maradandó monográfiát alkotott, mely mind a regionális-helytörténeti, mind az országos szintű gazdaság- és társadalomtörténeti kutatások hasznos és példaértékű kézikönyveként, mind pedig a családtörténetben érdekelt – esetleg közvetlenül vagy közvetve érintett – laikusok vagy családfakutatók helytörténeti-genealógiai olvasmányaként is méltán tarthat igényt a legszélesebb olvasóközönség érdeklődésére.

Sára Balázs

Rendkívül összetett felépítésű, alapos, precíz kutatómunka eredménye dr. Horváth Zoltánnak, a Soproni Levéltár egykori igazgatójának könyve „A dualizmus kori Sopron gazdasági élete, a vagyonos polgárság családtörténetének tükrében (1858-1911)”. Ez a terjedelmes, mondhatni monumentális 600 oldalas monográfia hat évvel a szerző halálát követően jelenhetett csak meg, nyilván a sajtó alá rendezést nehezítette a mű forrás- és adatgazdagsága, valamint posztumusz jellege.

Az alkotó évtizedeken keresztül dolgozott munkáján. 2006-ban, 75. születésnapja alkalmából Turbuly Éva készített vele interjút, amikor is jelen munkájára utalva, terveivel kapcsolatban ezt nyilatkozta: „Elsőként szeretném végre befejezni a Sopron vagyonos polgárságáról szóló könyvemem.” 2012-ben bekövetkezett halálát követően a róla szóló nekrológban Dominkovits Péter – méltatva az elhunyt rendkívüli munkakedvét – megjegyezte, hogy „betegségén is Sopron vagyonos polgársága régóta tervezett nagymonográfiáját készítette.”

Horváth Zoltán történetírói munkássága elsősorban a 18-20. századi Sopron város és Sopron vármegye gazdaság és társadalomtörténetének vizsgálatára terjedt ki. Levéltárosként érthetően nagy érdeklődést mutatott a kormányzattörténet és történeti segédtudományok iránt. Ezen ismereteit, „A soproni és sopronbánfalvi mór- és malmaik története (1767–1950)”, „Sopron önkormányzatának jogai és címerai. Várostarténet (1277–2002.)” című munkáiban is kamatoztatta, de szívesen nyúlt jog- és igazgatástörténeti ismereteihez is egy-egy probléma bemutatása kapcsán.

Sopron a 19. század első felében kiemelkedő gazdasági és közigazgatási szereppel bírt. Elegendő csak arra gondolnunk, hogy a Bach-korszakban az öt katonai és közigazgatási kerület egyikének központja lett. Az itt élő kereskedők, iparosok tevékenysége pedig nemcsak a vármegye, de az egész Dunántúlon ismertté tették a település nevét. 1842-ben nem véletlenül itt jött létre az ország negyedik takarékpénztára, és az egyértelműen a gazdasági prosperitás

irányíthatta erre 1847-ben az ország második vasútját, a Sopron-Bécsújhelyi vonalat.

A dualizmus kora érdekes módon a gazdasági felemelkedést nem a város, sokkal inkább konkurensei számára hozta meg. Míg például Szombathely esetében a határ közelsége és a vasútvonal kiépülése a fejlődés lehetőségét kínálta, addig Sopron számára ugyan-ezen tényezők éppen a stagnálást és versenytársai felemelkedését indukálta. 1857-ben a város a Dunántúl legnépesebb településének számított, 1910-ben a negyedik helyre került. Az 1847-ben elkészült Sopron-Bécsújhely vasút, valamint az osztrák-magyar vámhatár 1850. évben történt eltörlése azt eredményezte, hogy a rivális bécsi kereskedők és iparosok gyorsan és egyszerűen tudták eljuttatni áruikat a soproni vásárlókhoz, miáltal a város kereskedői komoly hátrányt szenvedtek. Ezt a helyzetet csak némileg enyhítette a nyitás a magyar piacok felé, amely csak az 1865-ben elkészült Sopron-Kanizsa, illetve az 1879-ben megnyílt győr-sopron-eberfurti vasút létrehozásával érkezett el.

A kiegyezés kora tehát a válságot és a hanyatlást hozta meg Sopron számára? Nem, korántsem. Sopron gazdasága is mélyreható fejlődésen ment keresztül, de ez nem volt olyan gyors és látványos, mint konkurenseié. Érdekes módon a versenyhátrány nem eredményezte a város gazdasági visszaesését, holott a kapitalista gazdasági verseny a stagnálást, hanyatlás nélkül ritkán engedte meg. Többé-kevésbé hasonló folyamatok zajlottak le több nagy múlttal rendelkező város – például a Vas vármegyei Kőszeg – történetében is.

Horváth Zoltán munkája három fő egységre tagolódik. A bevezető részben tárgyalta a soproni polgárság 19. századi betelepülését, a szabad királyi város joggyakorlatának néhány aspektusát, amely már 1848 előtt segítette a tőkés viszonyok kialakulását. Részletekbe menően elemezte az adókvetés módját, hiszen a soproni adóösszeírások feldolgozásának fő forrását adták. Egyfajta forrásközlésként a szerző még az 1858-as, 1886-os, valamint az 1911-es adótabellákat is leközölte.

Az általános részben részletes elemzést nyújtott a város kereskedelmének és iparának működéséről, amelyekben kitért az adott

ágazat általános jellemzésére, a város életében betöltött funkciójára, valamint kitért a jelentősebb kereskedők és iparosok ismertetésére és működésük rövid történetére.

A tárgyalt vállalkozások közül a helyi jelentőségén messze felülemelkedik a borkereskedelem, amely jelentős regionális hatással is bírt, valamint az ipari főosztály tagjai közül kitűnnek a rézművesek, közülük is a Seltenhofer család, akiknek harangjai imára hívták szerte a Dunántúlon a protestáns és katolikus híveket egyaránt. Megbízható tűzoltóeszközök pedig minden századfordulón működő tűzoltótestület vágyálmát képezték.

A könyv harmadik egysége a vagyonos családok rokoni kapcsolatait elemzi. A vegyes vallású Sopron sajátossága 1870-ig az erős felekezeti endogámia, e tény megkönnyítette a szerző számára azt, hogy felekezetenként mutassa be az egyes családok genealógiáját és történetét. A fejezet külön érdeme, hogy a családtörténetek tárgyalásakor gyakorlatilag komplett háztörténeteket is közöl. Nem soproni olvasó számára e rész nem könnyű olvasmány, bár a függeléként mellékelt leszármazási táblák nagyban könnyítik az adatok nyomon követését.

Művében Horváth Zoltán ötvözte a társadalomtörténet, a gazdaságtörténet valamint a genealógia számos módszerét. Ez az ötvözet mégis egységes egészet alkotva komplex képet ad Sopron 19. századi kereskedelméről, iparáról valamint az ezekkel foglalkozó családok történetéről. A munka mindezek mellett kézikönyvként is használható. Mind a szövegben leközölt források, mind pedig a hosszú, aprólékos kutatómunka eredményeként felállított genealógiai táblák nemcsak illusztrációként szolgálnak, de további kutatások lefolytatására is alkalmasak.

A könyv egyszerre állít emléket annak a 19. század végi színes, kavargó polgári társadalomnak, amelynek tagjai erősen hittek abban, hogy munkával, kitartással minden esetleges hátráltató körülmény ellenére tisztességes megélhetést biztosíthatnak maguknak, és egyidejűleg egy olyan történész-levéltárosnak is, aki tudása legjavát nyújtva igyekezett szolgálni városát, s annak lakosait.

Pál Ferenc

